

**แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
ในเทศบาลตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี**
**Development of the Participation in community development
in the Level of Subdistrict Municipality
in Lat Lum Kao District, Pathum Thani**

อติพร เกิดเรือง*

Atiporn Gerduang

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และธรรมาภิบาล มหาวิทยาลัยชินวัตร, ประเทศไทย

Institute of Public Administration, Shinnawatra University, Thailand

Email: dr.atiporn@gmail.com

Received : June 2, 2020

Revised : October 12, 2020

Accepted : October 20, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาสภาพปัญหาของพื้นที่ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี และ (๒) ศึกษาแนวทางหรือมาตรการในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกันในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น ๔๘ คน ประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อเงิน จำนวน ๑๖ คน ครูและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาโรงเรียนวัดบ่อเงิน จำนวน ๑๐ คน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๑๓ คน และบุคลากรโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน ๙ คน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางหรือมาตรการในการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาชุมชน ผลการศึกษา พบว่า (๑) สภาพปัญหาของพื้นที่ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีปัญหาที่ต้องดำเนินการแก้ไขเร่งด่วน ประกอบด้วย ปัญหาด้านพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความมั่นคง และด้านการบริหารจัดการ เช่นปัญหาด้านการขาดอาชีพเสริม และไม่มี การส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพอย่างต่อเนื่อง (๒) แนวทางหรือมาตรการในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกันในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี จะใช้วิธีการมีส่วนร่วม ในการวิเคราะห์ชุมชน เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและสถานการณ์พร้อมแนวทางหรือมาตรการอันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจต่อการกำหนดแนวทางในการสร้างความรู้และทำความเข้าใจกับ

* ผศ.ดร.อติพร เกิดเรือง Asst.Prof.Dr.Atiporn Gerduang

สภาพการณ์ที่ปรากฏอยู่ รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้เรียนรู้และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน; การพัฒนาชุมชน; เทศบาลตำบล

Abstract

This study has an objective to study problems, guidelines, and measure for solving problems to develop the community together in Bo Ngoen, Lat Lum Kaeo District, Pathum Thani. By a qualitative research method, Samples in this study total 48 people include 16 members of Bo Ngoen Subdistrict Administrative Organization Council, 10 representatives and teachers from Wat Bo Ngeon School and related persons involved in educational management, 13 village headmen and assistant village headmen, and 9 health promotion hospital personnel and volunteers. This study is a participation study to collect feedbacks for finding solutions in Bo Ngoen, Lat Lum Kaeo District, Pathum Thani. Data analysis is conducted by the analysis of problems, guidelines, or measures for solving problems to develop the community by Content Analysis. Results from the study can be shown as follows: (1) Problems in Bo Ngoen, Lat Lum Kaeo District, Pathum Thani which need an urgent action include economic development, social, environmental, security, and management problems. (2) Guidelines or measures for solving problems to develop the community in Bo Ngoen, Lat Lum Kaeo District, Pathum Thani will be conducted by a participation to analyze the community to analyze problems and situations with any guidelines or measures. Then, the participation is used to make decisions about defining guidelines for creating knowledge and understanding the current situation. Moreover, it is opened to learn and solve problems by different parties to define guidelines or measures for the community in every aspect including economic, social, environmental, security, and management development sustainably.

Keywords: Public Participation; Community Development; Municipality

บทนำ

นโยบายการพัฒนาชุมชน จัดเป็นภารกิจในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การขับเคลื่อนสังคมฐานรากให้มีความเข้มแข็งและเกิดธรรมาภิบาล โดยสนับสนุนให้มีการพัฒนาเครือข่ายของชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมความรับผิดชอบของคนในท้องถิ่น อันเป็นการสร้างเสริมให้ชุมชนมีความสามัคคี สร้างความสุข ยกระดับคุณภาพชีวิตมุ่งเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับภาครัฐและเอกชน^๑ ในการพัฒนาประเทศจึงจำเป็นต้องดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนมีคุณภาพชีวิตที่ดี หลักที่สำคัญคือ การให้ความสำคัญกับประชาชนในชุมชน โดยเน้นการพัฒนา ๓ ส่วน คือ การพัฒนาคน การพัฒนาการมีส่วนร่วม และการพัฒนาระดับชุมชน^๒ เพื่อให้เกิดความสามัคคีต่อกันในชุมชนและหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ฉะนั้น แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นแนวคิดที่ช่วยให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลของสมาชิกในสังคมหรือชุมชนให้เป็นชุมชนที่ผลักดันให้เกิดการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาจึงเป็นกระบวนการที่เป็นการระดมความคิดและระดมสรรพกำลังของคนทุกภาคส่วนให้มาร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนา อันจะช่วยประสานความขัดแย้ง และลดช่องว่างที่เหลื่อมล้ำกันทางสังคม โดยกระจายอำนาจในการพัฒนาไปสู่คนในสังคมให้เกิดความร่วมมือร่วมเป็นเจ้าของซึ่งต้องมีผู้นำชุมชนที่จะต้องเป็นทั้งผู้อำนาจ ผู้นำสนับสนุน และผู้ช่วยดำเนินการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen, J.M., and Uphoff ที่ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการส่งเสริมประชาชนให้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และรวมถึงการติดตามผลการมีส่วนร่วม^๓

อย่างไรก็ดี องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สถานศึกษา มหาวิทยาลัยในพื้นที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี จัดเป็นหน่วยงานและกลุ่มบุคคลในฐานะสมาชิกของสังคมที่สำคัญในระดับพื้นที่ ซึ่งมีแนวคิดที่ต้องการให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าว จนกระทั่งติดตามผลการรับฟังและเสียงสะท้อนเพื่อให้เกิดความเข้าใจเรียนรู้ และการปรับเปลี่ยนร่วมกัน โดยสภาพพื้นที่ ตำบลบ่อเงิน เป็นตำบลในเขต

^๑ นิสิต จันทรสมวงศ์, นโยบายการกำกับดูแลองค์กรที่ดี, (กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๑).

^๒ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, บทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านและการปกครองท้องที่เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๔๖).

^๓ Cohen, J.M., and Uphoff, N.T., Rural Development Participation: Concept and Measure For Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies, New York: Cornell University Press, 1981.

อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย ๗ ชุมชน ได้แก่ บ้านคลองบางหลวง บ้านคลองบางหลวง บ้านบ่อเงิน บ้านคลองบางหลวง บ้านคลองบางหลวง บ้านคลองแยก และบ้านคลองแยก พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา และเพาะปลูก ในปัจจุบันมีการคมนาคมที่สะดวก ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำสวน ทำการเพาะปลูก รับจ้าง ซึ่งในภาพรวมนั้นยังพบว่าโดยสภาพพื้นที่ของตำบลบ่อเงิน ยังมีปัญหาที่ต้องจัดการหลายด้านให้คลี่คลายโดยเฉพาะการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเช่นเดียวกับพื้นที่อื่น ๆ ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญดังกล่าวที่จะต้องการให้เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนอย่างยั่งยืน จึงต้องการศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ว่ามีสภาพปัญหาในพื้นที่ที่แท้จริงอย่างไร เพื่อจะได้ร่วมกับสมาชิกของตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ร่วมกันหาแนวทางหรือมาตรการและทางออกต่าง ๆ ร่วมกัน โดยจะเน้นให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนและการรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของพื้นที่ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี
๒. เพื่อแนวทางหรือมาตรการในการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกันในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และประชาชน ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sample) จากบุคคลหรือหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนในพื้นที่ ประกอบด้วย ๔ กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อเงิน และ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อเงิน และ ผู้บริหาร นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อเงิน ข้าราชการในสังกัด จำนวน ๑๖ คน

กลุ่มที่ ๒ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ่อเงิน ครูและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา จำนวน ๑๐ คน

กลุ่มที่ ๓ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๑๓ คน

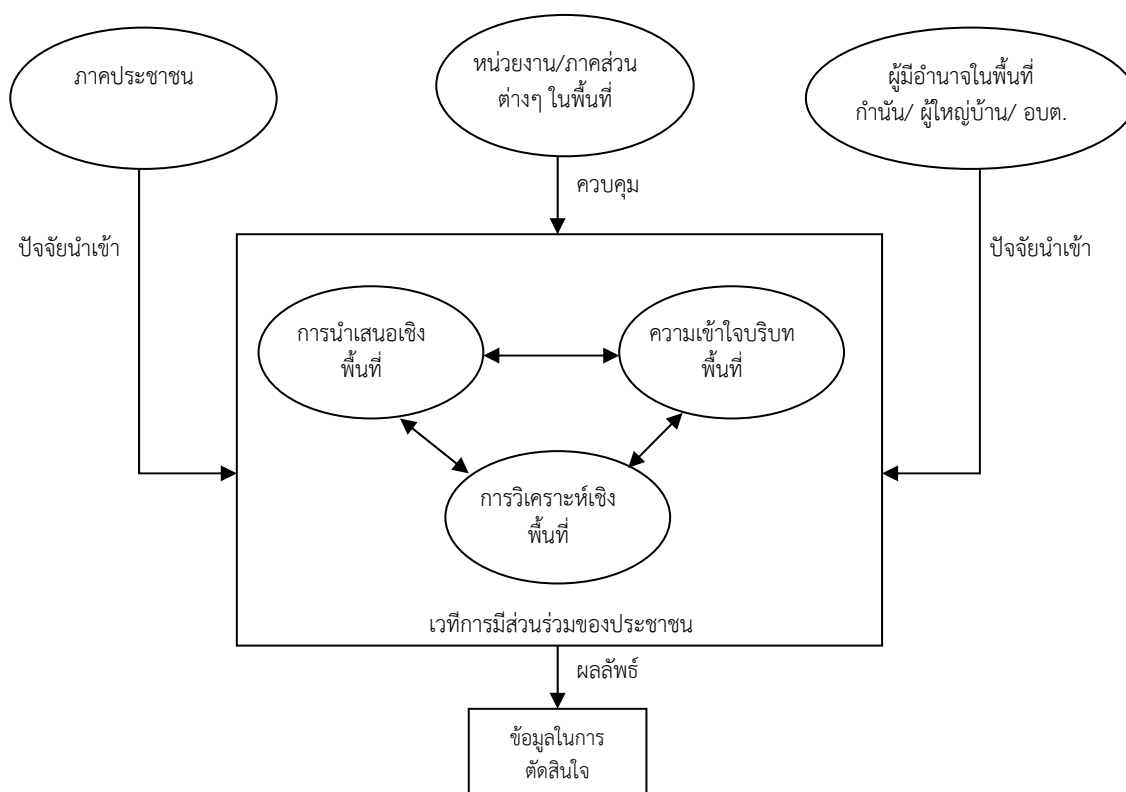
กลุ่มที่ ๔ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน ๙ คน

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา ตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี จัดเป็นแนวคิดในการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการสื่อสารหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง อันจะเป็นพลังในชุมชนที่ใช้ในการผลักดันให้เกิดการสนับสนุนกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนให้บรรลุเป้าหมายและมีความยั่งยืน เนื่องจากจะส่งผลให้เกิดการระดมพลังในการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เป็นการระดมความคิดเพื่อช่วยในการตัดสินใจของชุมชนจากภาคประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ต่อความต้องการตรวจสอบสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมให้ดีขึ้น และเป็นการนำความคิดใหม่ ๆ เข้าสู่ระบบชุมชน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น มีการวางแผน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเกิดจากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ^๔ หลักการมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนา กล่าวคือ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาคประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ หน่วยงานราชการในพื้นที่ หน่วยในการกำกับควบคุม และผู้มีอำนาจสั่งการในพื้นที่ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การวิเคราะห์ปัญหา การแสดงความคิดเห็น การดำเนินการติดตาม ตรวจสอบผลของการดำเนินการ อันนำไปสู่ข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในรูปแบบการวิจัยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มาใช้ในโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาชุมชน เพื่อวิเคราะห์ว่าการพัฒนาชุมชนในมิติใดบ้างที่มีปัญหา และควรมีมาตรการอย่างไรบ้างเพื่อผ่อนคลายปัญหาต่าง ๆ ให้คลี่คลายลงตามรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วม^๕ ดังภาพประกอบ ๑

^๔ Rogers, E. M. *Diffusion of Innovations*. 4th ed. New York: The Free Press. 1995.

^๕ Amal Marzouki, Sehl Mellouli, Sylvie Daniel. *Towards a Context-based Citizen Participation Approach: a Literature Review of Citizen Participation Issues and a Conceptual Framework*. Published in ICEGOV. 2017.

ภาพประกอบ ๑ รูปแบบแนวคิดแนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยมีการดำเนินการดังนี้

๑. ระบุขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาจากฐานข้อมูลของหน่วยราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อทราบข้อมูลและสภาพทางภูมิศาสตร์ ผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น ๔๘ คน ประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อเงิน จำนวน ๑๖ คน ครูและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาโรงเรียนวัดบ่อเงิน จำนวน ๑๐ คน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน ๑๓ คน และบุคลากรโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน ๙ คน

๒. คัดเลือกผู้เข้าร่วมกระบวนการหลังจากทราบขอบเขตพื้นที่ที่ใช้ศึกษา ซึ่งจะทำได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับชุมชน กลุ่มองค์กรในท้องถิ่น และเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่ศึกษา เพื่อจัดเตรียมประเด็นสำหรับการประชุมสำหรับการคัดเลือกผู้เข้าร่วมกระบวนการ และต้องเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกกลุ่ม และเปิดโอกาสให้ประชาชน หรือผู้สนใจทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วม

๓. วางแผนและเตรียมการการดำเนินงาน วางแผนการจัดเวทีเสวนา และจัดเตรียมข้อมูลโครงการหัวข้อและเนื้อหาการประชุม โดยคำนึงถึงรูปแบบการจัดประชุม วิธีการนำเสนอข้อมูล ระยะเวลา

การประชุม สถานที่ บุคลากร เอกสารและสื่อประกอบการประชุมที่เหมาะสมรูปแบบการจัดประชุม โดยมีรูปแบบการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนระดับชุมชน (community meeting) ซึ่งดำเนินการจัดที่มหาวิทยาลัยชินวัตร และ การใช้เทคนิคในการระดมการมีส่วนร่วมหลายวิธีผสมผสานกัน เช่น การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ๔ กลุ่ม

๔. การนำเสนอข้อมูลเป็นวิธีการนำเสนอข้อมูลที่วิจัยเลือกใช้ เช่น นำเสนอผ่าน Power point สื่อวีดิทัศน์ เพื่อให้ข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจร่วมกันในชุมชน รวมทั้งสร้างบรรยากาศในการอภิปรายในเชิงลึก

๕. การวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและแนวทางหรือมาตรการในการแก้ไขปัญหาในชุมชน ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้นำเสนอข้อสรุปผลการศึกษาไว้ดังนี้

๑. สภาพปัญหาของพื้นที่ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัญหาที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไขอย่างยิ่ง ได้แก่

๑) ด้านเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาในด้านเศรษฐกิจในพื้นที่มีดังนี้

๑. ไม่มีอาชีพเสริมหลังจากการทำอาชีพหลัก

๒. ไม่มีการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพอย่างต่อเนื่อง

๓. ต้นทุนในการผลิตสูง พึ่งพิงตลาดภายนอกพื้นที่ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง

๔. ความยากจน รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย

๕. ผลผลิตไม่ได้ราคา ผลผลิตทางการเกษตรลดลง เพราะบางพื้นที่ประสบปัญหาพื้นที่ทำการเกษตรขาดอินทรีย์วัตถุ

๖. การถูกพ่อค้าคนกลางกดราคาราคาสินค้าทางการเกษตร (ข้าว) เกษตรกรไม่มีอำนาจในการต่อรองราคา ทำให้ได้ราคาผลผลิตที่น้อย

๒) ด้านสังคม สำหรับปัญหาสังคมที่พบว่าควรพัฒนา ดังนี้

๑. เยาวชนมีค่านิยมด้านวัตถุ ไม่ให้ความสำคัญของการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน รวมไปถึงกิจกรรมศาสนกิจต่าง ๆ

๒. ผู้นำชุมชนยังขาดความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน เช่น ผู้นำองค์กรต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในชุมชน

๓. มีผู้สูงอายุในชุมชนจำนวนมากขึ้น และไม่มีกิจกรรมทำร่วมกันหรือมีการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

๔. ในชุมชนมีแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ไม่มีการกำจัดลูกน้ำยุงลาย ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เป็นโรคไข้เลือดออก

๕. ประชาชนขาดความใส่ใจในการดูแลสุขภาพตนเอง ไม่สนใจในการออกกำลังกายเพื่อร่างกายที่แข็งแรง

๖. ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในแบบเดิมเปลี่ยนแปลงไป ขาดความเอาใจใส่ในวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของคนในชุมชน มีความเห็นแก่ตัว และไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

๗. นักเรียนขาดแคลนทุนการศึกษา ไม่มีทุนทรัพย์ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

๘. กลุ่มสตรี/แม่บ้านในชุมชนยังมีปัญหาการว่างงาน ทำให้ขาดรายได้มาใช้จ่ายในครอบครัว

๙. การขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคภายในชุมชน และน้ำไม่สะอาดเพียงพอ

๑๐. การขาดบุคลากร/ลูกหลานในชุมชน ที่จะสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละชุมชน อีกทั้งยังขาดการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน รวมไปถึงการหาตลาดเพื่อรองรับกับผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

๑๑. กลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชนมีเวลาว่าง เทียวเตร่ ไม่ได้ทำอะไรเพื่อครอบครัวหรือส่วนรวม

๑๒. ขาดแหล่งศึกษา ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม / ขาดศูนย์การเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น อาชีพเสริม การเพิ่มรายได้ การเลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก ฯลฯ

๓) ด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมพบปัญหา ดังนี้

๑. ไม่ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

๒. ไม่มีวินัยในการกำจัดขยะที่ถูกต้อง และไม่ถูกสุขลักษณะ ไม่มีเตาเผาขยะ

๓. ภูมิทัศน์ภายในชุมชนไม่สวยงาม ไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยขาดการดูแลเอาใจใส่ปล่อยให้ภูมิทัศน์ของชุมชนไม่น่ามอง เป็นแหล่งสะสมของเชื้อโรคและสัตว์มีพิษต่าง ๆ ได้

๔. ยังมีเกษตรกรใช้วิธีการเผาฟางหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว

๕. มีโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่จำนวน หลายแห่ง ทำให้เกิดปัญหาการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มาก ความความร้อนในพื้นที่ชุมชนค่อนข้างสูง

๖. มีขยะจำนวนมากเกิดขึ้นในพื้นที่ บางครั้งไม่มีรถบรรทุกขยะเข้ามาเก็บ ถึงขยะไม่เพียงพอเกิดการทิ้งขยะในบริเวณที่โล่ง ทำให้ส่งกลิ่นเหม็นรบกวนคนในชุมชน เป็นแหล่งกำเนิดของเชื้อโรค

๔) ด้านความมั่นคง ปัญหาทางด้านความมั่นคงพบปัญหา ดังนี้

๑. การระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ รวมไปถึงการระบาดในสถานศึกษา

๒. การมั่วสุมของวัยรุ่นหลังจากช่วงเลิกจากการงานประจำและเลิกเรียน

๓. ไฟฟ้าแสงสว่างยามค่ำคืนมีไม่เพียงพอ โดยเฉพาะไฟทางสาธารณะซึ่งทำให้เกิดอาชญากรรมขึ้นได้

๔. การลักขโมยทรัพย์สินภายในชุมชน จากผู้ที่ติดยาเสพติดทั้งในและนอกพื้นที่

๕. ขาดวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน รวมไปถึงไม่มีเบี้ยเลี้ยงให้แก่ผู้ออกเวรยามด้วย

๖. ไม่มีอุปกรณ์/เครื่องมือที่ช่วยป้องกันหรือแก้ไขปัญหาเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชนได้ เช่น ไม่มีกล้องวงจรปิด เป็นต้น

๕) ด้านการบริหารจัดการ ปัญหาทางด้านการบริหารจัดการพบปัญหา ดังนี้

๑. สมาชิกชุมชนไม่รับบทบาทหน้าที่ของตนเอง ขาดการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ขาดการประสานงานกับเครือข่ายในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ชุมชนไม่มีคุณภาพ

๒. อสม. ไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง และมีความรู้เรื่องการปฐมพยาบาลเบื้องต้นน้อยมาก ทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือคนในชุมชนได้เต็มที่

๓. การไม่ให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่เข้าไปร่วมทำกิจกรรมในชุมชน เช่น การจัดทำแผน การฝึกอบรมต่าง ๆ ฯลฯ ชาวบ้านยังไม่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากส่วนใหญ่ทำงานโรงงาน ไม่มีเวลามาเข้าร่วมกิจกรรมเท่าที่ควร

๒. แนวทางหรือมาตรการในการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกันมีแนวทางสรุปเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) ด้านเศรษฐกิจ

๑. สนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้ในการส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริม

๒. สนับสนุนงบประมาณให้แก่กลุ่มอาชีพ เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพให้เข้มแข็ง

๓. ส่งเสริมปัจจัยการผลิตที่มีต้นทุนสูง หรือพึ่งตนเอง และใช้ปัจจัยการผลิตในพื้นที่

๔. ส่งเสริมการประกอบอาชีพหลักที่มีรายได้ดีเพียงพอต่อการดำรงชีวิต หรืออาชีพเสริมมีรายได้ในการจุนเจือครอบครัว

๕. ฝึกอบรมเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงบำรุงดิน เพื่อเพิ่มผลผลิต

๖. การรวมตัวกันของกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบของสหกรณ์ หรือกลุ่ม “cluster” (คลัสเตอร์) เพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง

๒) ด้านสังคม

๑. อบรมเยาวชน /สร้างค่ายเยาวชนให้มีจิตสำนึก มีระเบียบวินัยมากขึ้น

๒. จัดฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้นำชุมชน เช่น การพัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ เป็นต้น

๓. ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในชุมชน ควรมีการจัดกิจกรรมให้มีกิจกรรมทำร่วมกัน เพื่อยกระดับจิตใจและฝึกอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุ

๔. สนับสนุนงบประมาณแก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในพื้นที่ในการป้องกันโรค

๕. การสนับสนุนบุคลากรในการตรวจสุขภาพประจำปีให้คนในชุมชน และรณรงค์/ส่งเสริมการออกกำลังกาย จัดซื้อเครื่องออกกำลังกายประจำชุมชน

๖. จัดกิจกรรมส่งเสริม ฟันฟูประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นในวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนได้มีกิจกรรมร่วมกัน เป็นเวทีที่สามารถสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนและปลูกฝังเยาวชนให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน

๗. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ยากจน เด็กที่ด้อยโอกาส หรือเรียนดีแต่ยังขาดแคลนทุนทรัพย์

๘. พัฒนาศักยภาพกลุ่มสตรี/แม่บ้าน เช่น การสนับสนุนเงินทุนจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ฯลฯ

๙. ติดตั้งเครื่องกรองน้ำประจำชุมชน เพื่อให้มีน้ำอุปโภคบริโภคที่เพียงพอและถูกสุขลักษณะ รวมไปถึงการเดินท่อซีเมนต์น้ำประปาประจำชุมชนพร้อมติดตั้งเครื่องกรองสนิม

๑๐. ปลูกฝัง/สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับลูกหลาน และขอรับการสนับสนุนองค์ความรู้ที่จะสามารถต่อยอด พัฒนาลิขสิทธิ์ภูมิปัญญาสู่สากลได้ รวมไปถึงการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหาตลาดเพื่อรองรับกับผลิตภัณฑ์ดังกล่าว เพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนด้วย

๑๑. ส่งเสริม สนับสนุนและฝึกสอนอาชีพให้กับเด็กและเยาวชน เพื่อให้มีรายได้และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

๑๒. ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสร้างห้องสมุด ให้เป็นศูนย์กลางการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม หรือเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จัดหาหนังสือที่มีประโยชน์และเกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับบริบทของชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้ามาใช้งานได้เกิดประโยชน์สูงสุด

๓) ด้านสิ่งแวดล้อม

๑. จัดกิจกรรมรณรงค์ในเรื่องการปลูกต้นไม้ภายในชุมชนและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงผลกระทบที่มีต่อธรรมชาติ

๒. จัดหาที่ทิ้งขยะของชุมชนที่ถูกต้อง มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง รวมไปถึงการจัดอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในการแปรรูปขยะหรือการสร้างมูลค่าจากขยะที่ถูกต้องเพิ่มเติมด้วย

๓. ช่วยกันรณรงค์ให้มีการจัดระเบียบบริเวณบ้านของตนเองให้มีความสวยงาม เป็นระเบียบ ไม่รกกรุงรัง ไม่เป็นแหล่งสะสมของเชื้อโรค จะทำให้ภูมิทัศน์ของชุมชนสวยงาม เป็นระเบียบและน่าอยู่

๔. ส่งเสริมการใช้อินทรีย์วัตถุแทนการเผาฟางและเผาตอซังข้าว รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากภาวะโลกร้อน

๕. ตรวจสอบการบำบัดและแก้ไขปัญหามลพิษและอากาศเป็นพิษให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด และพึงพาหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการตรวจสอบหรือการอนุญาตตั้งโรงงานอุตสาหกรรมใหม่ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และสนับสนุนให้เกิดโรงงานสีเขียวในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อสุขภาพของคนในชุมชน

๖. ส่งเสริม สนับสนุนการจัดทำโครงการธนาคารขยะชุมชน รณรงค์ให้คนในชุมชนคัดแยกขยะในครัวเรือนและแนะนำให้กำจัดขยะด้วยตนเองอย่างถูกวิธี

๔) ด้านความมั่นคง

๑. จัดชุดรักษาความปลอดภัยตรวจเวรยาม และให้ผู้ปกครองคอยสอดส่อง สังเกตพฤติกรรมของบุตรหลานตัวเอง

๒. ผู้นำชุมชนให้ความรู้แก่ประชาชนตามข้อเท็จจริง ไม่ตกเป็นเหยื่อของข่าวโคมลอย หรือไม่มีมูลความจริง

๓. หน่วยงานภาครัฐส่งเสริม/จัดกิจกรรมลด ละ เลิกอบายมุข หรือให้คำแนะนำ

๔. ติดตั้งแสงไฟฟ้าส่องสว่างให้เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน หรือในเส้นทางตรอก ซอกซอยที่มีลักษณะเปลี่ยว และเสี่ยงก่อให้เกิดอันตราย

๕. คณะกรรมการชุมชนหรือผู้นำชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแลลูกบ้านที่แปลกหน้าเข้ามาอยู่ในพื้นที่ และแจ้งให้ลูกบ้านระมัดระวังทรัพย์สินของตนเอง

๖. ขอรับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และเบี้ยเลี้ยงจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ประชาชนในพื้นที่ เพื่อเป็นสวัสดิการแก่เจ้าหน้าที่ผู้เสียสละ

๗. ขอรับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานในพื้นที่ติดตั้งกล้องวงจรปิดให้ครอบคลุมทั้งชุมชน ทั้งในซอยเปลี่ยวหรือบริเวณถนนที่เกิดเหตุบ่อยครั้ง

๕) ด้านการบริหารจัดการ

๑. ฝึกอบรม ส่งเสริม แนะนำให้ความรู้การดำเนินกิจกรรมในรูปแบบของกลุ่มอย่างเป็นระบบ มีพี่เลี้ยง (หน่วยงานภาครัฐ) เข้าไปให้คำปรึกษาและดูแลอย่างใกล้ชิด รวมไปถึงฝึกอบรมคณะกรรมการบริหารกลุ่มอาชีพ

๒. ฝึกอบรมให้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง และเพิ่มเติมความรู้และพัฒนาศักยภาพให้แก่ อสม. ในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและคนในชุมชน เช่น การปฐมพยาบาลเบื้องต้น

๓. ต้องสร้างจิตสำนึกและให้ชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปให้ความช่วยเหลือ เพราะประโยชน์จะเกิดแก่ทุกคนในชุมชนไม่เพียงแต่คนใดคนหนึ่งเท่านั้น

๓. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ขอให้มหาวิทยาลัยชินวัตร มีส่วนร่วมในการนำความรู้ทางวิชาการด้านใดด้านหนึ่งช่วยแก้ปัญหาโดยช่วยการประชาสัมพันธ์ในชุมชน / ชื่อมอุปกรณ์กระจายเสียงซ่อมเครื่องออกกำลังภายในชุมชนสนับสนุนการแก้ปัญหาขาดน้ำประปา ควรให้ความรู้ในด้านสุขภาพ (ในวัยทองและวัยผู้สูงอายุ) / การตลาดวิสาหกิจชุมชน สุขภาพทุกช่วงวัย อยากให้มหาวิทยาลัยเปิดสอนคอมพิวเตอร์พื้นฐานสำหรับชุมชน อยากให้คณะพยาบาลสอนในเรื่องการปฐมพยาบาลเบื้องต้นแก่คนในชุมชนเพิ่มขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพปัญหาของพื้นที่ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีสภาพปัญหาทั้งในเชิงสภาพปัญหาด้านพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความมั่นคง และด้านการบริหารจัดการ ทั้งนี้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนั้น มีความจำเป็นที่ชุมชนต้องใช้วิธีการมีส่วนร่วม ทั้งในมิติการร่วมกันเรียนรู้ ร่วมกันแสวงหาปัญหา และคิดค้นหาทางออกเพื่อแก้ไขและพัฒนาที่เป็นเรื่องอันเป็นฉันทามติของชุมชน รวมทั้งร่วมรับผลของการพัฒนา ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการความร่วมมือในการช่วยแก้ปัญหาทั้งในด้านปัญหาทรัพยากรมนุษย์ ปัญหายาเสพติด ปัญหาสาธารณสุขโรค ปัญหาคุณภาพน้ำใช้ในการเกษตร และปัญหาด้านสุขภาพ ซึ่งยังเป็นความต้องการในการร่วมแก้ปัญหาในชุมชน โดยชุมชนยังต้องการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ หรือองค์ความรู้จากสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ในพื้นที่สำหรับใช้สนับสนุนความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน เพื่อนำไปแก้ปัญหาในชุมชนได้ สอดคล้องกับ^๑ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเองเน้นการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันกับประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมจากแหล่งความรู้ และสอดคล้องกับ^๒ การมีส่วนร่วม เป็นการที่สมาชิกได้มีโอกาสร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามโครงการ ร่วมติดตามประเมินผล จะมีส่วนให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ รวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ ได้มีการดำเนินการแก้ปัญหา

^๑ William Erwin, *Participation Management: Concept Theory and Implementation*, Atlanta G. : Georgia State University, 1976.

^๒ สัญญา เคนาภูมิ, “ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน ๔ จังหวัดชายแดนกลุ่มน้ำโขง”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๑).

ความไม่เรียบร้อยในห้องเรียนโดยกระบวนการมีส่วนร่วม^๙ และสอดคล้องกับ^{๑๐} ที่ได้กล่าวว่า ควรมีการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้และทำความเข้าใจกับสภาพการณ์ที่ปรากฏอยู่ รวมทั้งต้องมีการเปิดพื้นที่ให้เรียนรู้ปัญหาร่วมกันระหว่างหลายฝ่ายให้บ่อยครั้ง เพื่อสร้างความรู้ให้กับสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับ^{๑๑} ปัจจุบันหน่วยงานในส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญต่อองค์กรบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อสร้างสมดุลทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศในที่สุด

สรุป

สภาพปัญหาของพื้นที่ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีปัญหาที่ต้องดำเนินการแก้ไขเร่งด่วน ประกอบด้วย ปัญหาด้านพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความมั่นคง และด้านการบริหารจัดการ ในส่วนของแนวทางหรือมาตรการในการแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกันในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี จะใช้วิธีการมีส่วนร่วม (Participation) ในการวิเคราะห์ชุมชน เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและสถานการณ์พร้อมแนวทางหรือมาตรการอันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจต่อการกำหนดแนวทางในการสร้างความรู้และทำความเข้าใจกับสภาพการณ์ที่ปรากฏอยู่ รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้เรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๑. ควรมีการบูรณาการงานด้านสังคม เพื่อป้องกัน/แก้ไขปัญหาทางสังคมของชุมชนในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี โดยทุกหน่วยงานทั้งมหาวิทยาลัยชินวัตร ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรสวัสดิการชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ. เทศบาล, อบต.) ควรบูรณาการในทุก ๆ มิติ ทั้งการจัดตั้งงบประมาณ การจัดทำแผนงาน/โครงการ เป้าหมาย ตัวชี้วัด ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารความร่วมมือกันในระดับท้องถิ่น

๒. ควรสร้างความตระหนักต่อการส่งเสริมความร่วมมือร่วมใจจากครอบครัว ชุมชน อาสาสมัคร หน่วยงานทุกหน่วย ฯ ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักในการทำให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ ให้ทุกส่วนตระหนักว่าปัญหาทุกปัญหามีความสำคัญ ที่ต้องร่วมมือแก้ไข มิใช่เป็นภารกิจของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง การร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้ปัญหาสังคมลดน้อยลงในอนาคต

^๙ วันชัย วัฒนศัพท์, คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน: คู่มือการจัดการสร้างความปรองดองในระบบบริการสาธารณสุข, (ขอนแก่น: ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท, ๒๕๕๓).

^{๑๐} นิตยา เงินประเสริฐศรี, “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม”, วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๗ (กรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๔๔): ๖๑-๖๒.

^{๑๑} จิรายุ ทรัพย์สิน และคณะ, “ธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศไทย ๔.๐”, วารสารมหาวิทยาลัยวิชาการ, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๗ (มกราคม-มิถุนายน, ๒๕๔๔): ๖๑-๖๒.

๓. ควรมีการรวมตัวและเสริมแรงจิตใจในการทำงานร่วมกันของชุมชน เช่น มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมด้านการศึกษา เช่น โควตาเรียนฟรี ตลอดจนควรส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนควรมีนักศึกษาปริญญาตรีหรือโทการสอนอังกฤษ ไปเป็นผู้ช่วยสอนในโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน และอาจมีการจัดเข้าร่วมชมรมเด็กมีปัญหาทางด้านภาษา และควรส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาที่สองทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอาจจะเป็นภาษาอาเซียนตามที่สนใจ

บรรณานุกรม

จิรายุ ทรัพย์สิน และคณะ. “ธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้ยุทธศาสตร์ประเทศไทย ๔.๐.” วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏ. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๗ (มกราคม-มิถุนายน, ๒๕๕๔): ๖๑-๖๒.

นรินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. บทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านและการปกครองท้องถิ่นเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๕๖.

นิสิต จันทรสมวงศ์. นโยบายการกำกับดูแลองค์กรที่ดี. กรุงเทพมหานคร: กรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๑.

นิตยา เงินประเสริฐศรี. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๗ (กรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๕๔): ๖๑-๖๒.

วันชัย วัฒนศัพท์. คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน: คู่มือการจัดการสร้างความปรองดองในระบบบริการสาธารณสุข. ขอนแก่น: ศิริภักดิ์ ออฟเซ็ท, ๒๕๕๓.

สัญญา เคนาภูมิ. ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน ๔ จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๑.

Amal Marzouki, Sehl Mellouli, Sylvie Daniel. Towards a Context-based Citizen Participation Approach: a Literature Review of Citizen Participation Issues and a Conceptual Framework. Published in ICEGOV, 2017.

Cohen, J.M., and Uphoff, N.T..Rural Development Participation: Concept and Measure For Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies. New York: Cornell University Press, 1981.

William Erwin. Participation Management: Concept Theory and Implementation. Atlanta G. : Georgia State University, 1976.

Rogers, E. M. Diffusion of Innovations. 4th ed. New York: The Free Press, 1995.